

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Niende Afdeling)

16. april 2026*

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – artikel 7, stk. 1 – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – virkningerne af, at et vilkår findes urimeligt – kreditaftalens ugyldighed – søgsmål med påstand om tilbagebetaling – forældelsesfrist for den erhvervsdrivendes søgsmål – omstændigheder, der kan begrunde, at der ikke tages hensyn til udløbet af forældelsesfristen – effektivitetsprincippet – retssikkerhedsprincippet – proportionalitetsprincippet – retten til søgsmålsadgang – ugrundet berigelse«

I sag C-753/24 [Rzepacz]ⁱ,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Sąd Okręgowy w Warszawie (den regionale domstol i Warszawa, Polen) ved afgørelse af 30. oktober 2024, indgået til Domstolen samme dag, i sagen

Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A.

mod

MS og MS,

har

DOMSTOLEN (Niende Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, M. Condrinzi, og dommerne R. Frendo (refererende dommer) og A. Kornezov,

generaladvokat: R. Norkus,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A. ved advokati P. Haiduk, M. Romanowski og M. Woźniak,

* Processprog: polsk.

ⁱ Den foreliggende sags navn er et vedtaget navn. Det svarer ikke til et navn på en part i sagen.

- MS og MS ved advokati W. Budzewski og M. Chęcińska,
- den polske regering ved B. Majczyna, som befuldmægtiget,
- Europa-Kommissionen ved P. Kienapfel og A. Stobiecka-Kuik, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29) samt effektivitetsprincippet, proportionalitetsprincippet, retssikkerhedsprincippet og retten til søgsmålsadgang.
- 2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem på den ene side banken Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A. (herefter »PKO Bank«) og på den anden side de to forbrugere MS og MS vedrørende inddrivelsen af en fordring, der er opstået ved en låneaftales ugyldighed som følge af de urimelige kontraktvilkår heri.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 bestemmer:
»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«
- 4 Dette direktivs artikel 7, stk. 1, fastsætter:
»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Polsk ret

- 5 Artikel 58, stk. 1, i ustawa – Kodeks cywilny (lov om den civile lovbog) af 23. april 1964 (Dz. U. af 2024, pos. 1061) i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (herefter »den civile lovbog«), har følgende ordlyd:
- »En retshandel, der er i strid med loven, eller som har til formål at omgå loven, er ugyldig, medmindre andet fremgår af en relevant bestemmelse, bl.a. ved at det heri er fastsat, at de ugyldige bestemmelser i en retshandel skal erstattes af de relevante bestemmelser i loven.«
- 6 Denne lovbogs artikel 117, stk. 1 og 2¹, fastsætter:
- »1. Formuekrav forældes med de i loven fastsatte undtagelser.
- [...]
- 2¹. Efter forældelsesfristen er udløbet, er det ikke længere muligt at gøre et krav mod en forbruger gældende.«
- 7 Nævnte lovbogs artikel 117¹, stk. 1 og 2, er affattet således:
- »1. Retten kan i særlige tilfælde under hensyn til parternes interesser se bort fra udløbet af forældelsesfristen for et krav mod forbrugere, hvis billigheden kræver det.
2. Ved udøvelsen af den i stk. 1 omhandlede beføjelse skal retten navnlig tage hensyn til:
- 1) forældelsesfristens længde
- 2) længden af perioden fra forældelsesfristens udløb, indtil kravet gøres gældende
- 3) arten af de omstændigheder, der fik kreditoren til ikke at forfølge kravet, herunder indvirkningen af debtors adfærd på kreditorens forsinkelse med at forfølge kravet.«
- 8 Den samme lovbogs artikel 118 bestemmer følgende:
- »Medmindre andet er fastsat i en særlig bestemmelse, er forældelsesfristen seks år og for krav om periodiske ydelser og krav i forbindelse med drift af virksomhed, tre år. Forældelsesfristens udløb er dog på den sidste dag i kalenderåret, medmindre forældelsesfristen er mindre end to år.«
- 9 Den civile lovbogs artikel 385¹, stk. 1, fastsætter:
- »Bestemmelser i en forbrugeraftale, som ikke har været genstand for en individuel forhandling, er ikke bindende for forbrugeren, hvis de fastsætter vedkommendes rettigheder og pligter på en måde, som er i strid med god forretningsskik, og groft tilsidesætter den pågældendes interesser (ulovlige kontraktvilkår). Denne bestemmelse berører ikke vilkår, som fastsætter parternes hovedydelser, herunder prisen eller vederlaget, hvis disse er klart og utvetydigt formuleret.«

10 Denne lovbogs artikel 405 bestemmer:

»Den, der uden lovhjemmel har opnået en materiel fordel på bekostning af en anden person, er forpligtet til at tilbagegive ydelsen in natura og, hvis dette ikke er muligt, at tilbagebetale et beløb svarende til dens værdi.«

11 Den civile lovbogs artikel 410, stk. 1 og 2, har følgende ordlyd:

»1. Bestemmelserne i de foregående artikler finder bl.a. anvendelse på uberettiget opfyldelse.

2. Opfyldelse er uberettiget, såfremt den person, der foretog den, ikke var forpligtet overhovedet eller ikke var forpligtet i forhold til den person, som vedkommende foretog opfyldelsen til, eller såfremt grundlaget for opfyldelsen er bortfaldet, eller såfremt det tilsigtede formål med opfyldelsen ikke var blevet opnået, eller såfremt den retsakt, som forpligtelsen til at foretage opfyldelsen var baseret på, var ugyldig og ikke er blevet gyldig, efter opfyldelsen fandt sted.«

Twisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

12 I november 2007 indgik MS og MS en låneaftale indekseret i schweiziske franc (CHF) med PKO Banks forgænger, til gennemførelse af hvilken denne bank udbetalte dem 333 000 polske złoty (PLN) (ca. 76 000 EUR).

13 I 2017 indgav disse to forbrugere en klage, hvorefter de anlagde søgsmål mod PKO Bank, idet de gjorde gældende, at aftalen var ugyldig som følge af de urimelige kontraktvilkår heri. Ved dom af 30. juni 2023 fastslog Sąd Okręgowy w Warszawie (den regionale domstol i Warszawa, Polen), at aftalen var ugyldig, og pålagde PKO Bank at tilbagebetale alle de rater, som forbrugerne havde betalt, med tillæg af de lovbestemte morarenter, dvs. 241 416,34 PLN (ca. 55 591 EUR).

14 Den 29. december 2021 har PKO Bank ved Sąd Okręgowy w Warszawie (den regionale domstol i Warszawa), som er den forelæggende ret, anlagt sag med påstand om, at forbrugerne, såfremt låneaftalen erklæres ugyldig som led i det fortsat verserende søgsmål, som disse har anlagt, tilpligtes at tilbagebetale banken det udbetalte låns hovedstol med tillæg af lovbestemte morarenter.

15 Forbrugerne har nedlagt påstand om frifindelse for denne påstand og gjort gældende, at PKO Banks søgsmål er forældet, eftersom den forældelsesfrist på tre år, der er fastsat i den civile lovbogs artikel 118, er udløbet. De har anført, at denne frist løber fra tidspunktet for forkyndelsen af klagen eller stævningen for PKO Bank vedrørende låneaftalens ugyldighed, således at denne fordring var forældet senest den 31. december 2020.

16 Den forelæggende ret har anført, at der ikke er tvivl om, at PKO Banks fordring findes, eftersom låneaftalens ugyldighed bl.a. medfører en pligt for parterne i aftalen til gensidigt at tilbagebetale alle leverede ydelser.

17 Den forelæggende ret nærer imidlertid tvivl om, hvorvidt omstændighederne i tvisten i hovedsagen i det foreliggende tilfælde kan begrunde, at der ikke tages hensyn til udløbet af forældelsesfristen for PKO Banks fordring i overensstemmelse med reglen om billighed i den civile lovbogs artikel 117¹.

- 18 Det er den forelæggende rets opfattelse, at den meget generelle ordlyd af denne bestemmelse, hvorefter retsinstansen har et vidt skøn til at beslutte, om den vil efterkomme en erhvervsdrivendes påstand støttet på en forældet fordring, skaber tvivl om denne bestemmelses forenelighed med artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, og retssikkerhedsprincippet. Forbrugerne er nemlig i en usikker situation om, hvorvidt den nationale retsinstans vil anse den erhvervsdrivendes fordring for forældet, eller om de, hvis dette ikke er tilfældet, vil blive pålagt at betale morarenter og sagsomkostninger. Disse forbrugere kan således foranlediges til at give afkald på at gøre de rettigheder, som de er indrømmet ved direktiv 93/13, gældende.
- 19 For det andet vil den erhvervsdrivendes manglende mulighed for fuldt ud at inddrive det beløb, som er udbetalt til gennemførelse af en låneaftale, der er ugyldig som følge af urimelige kontraktvilkår heri, forvolde denne erhvervsdrivende et stort og uforholdsmæssigt tab i forhold til formålet med forbrugerbeskyttelse og kan anses for at udgøre en tilsidesættelse af nævnte erhvervsdrivendes ret til søgsmålsadgang, som denne er fastsat i artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder.
- 20 Hvad angår de omstændigheder, der kan tages hensyn til for at afgøre, om der skal ses bort fra forældelsesfristen i medfør af den civile lovbogs artikel 117¹, stk. 2, har den forelæggende ret fremhævet, at søgsmålet anlagt af forbrugerne varede flere år, nemlig fra 2017 til 2024, således at PKO Bank befandt sig i en usikker situation vedrørende udfaldet af dette søgsmål. Indtil 2019 kunne PKO Bank endvidere forvente, at den i hovedsagen omhandlede låneaftale fortsat ville være i kraft efter ophævelsen af det urimelige kontraktvilkår, eftersom national retspraksis først efter Domstolens dom af 3. oktober 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819), fastslog, at et kontraktvilkår om kursrisikoen i en låneaftale, der er indekseret i udenlandsk valuta, udgør denne aftales hovedgenstand, således at ophævelsen heraf medfører, at låneaftalen er ugyldig i det hele.
- 21 På denne baggrund har Sąd Okręgowy w Warszawie (den regionale domstol i Warszawa) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 7, stk. 1, i [direktiv 93/13] og effektivitetsprincippet, proportionalitetsprincippet, retssikkerhedsprincippet og [princippet om] retten til [søgsmålsadgang] fortolkes således, at [denne bestemmelse og disse principper] er til hinder for nationale bestemmelser, hvorefter en national domstol kan give en erhvervsdrivende medhold i et krav mod en forbruger om tilbagebetaling af beløb, der er betalt [uretmæssigt] i henhold til en aftale, der er erklæret ugyldig, som følge af at den indeholder urimelige kontraktvilkår, når billighed eller princippet om social samhørighed kræver dette?«

Om det præjudicielle spørgsmål

- 22 Med spørgsmålet ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 og effektivitetsprincippet, sammenholdt med retten til søgsmålsadgang, proportionalitetsprincippet og retssikkerhedsprincippet, skal fortolkes således, at denne bestemmelse og dette princip er til hinder for en regel i national ret, som under særlige omstændigheder gør det muligt for en national retsinstans, når billighedsgrunde kræver dette, at tiltræde en erhvervsdrivendes krav om forbrugerens tilbagebetaling af de ydelser, som er betalt til vedkommende i medfør af en låneaftale, der er ugyldig som følge af urimelige kontraktvilkår heri, selv om forældelsesfristen for denne erhvervsdrivendes fordring på tilbagebetaling af disse ydelser er udløbet.

- 23 Artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 pålægger medlemsstaterne at sikre, at der i deres nationale retsordener findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.
- 24 Det skal i denne henseende bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at i mangel af specifikke EU-retlige regler på området henhører de nærmere bestemmelser for gennemførelsen af den forbrugerbeskyttelse, der er fastsat i direktiv 93/13, under medlemsstaternes interne retsorden i henhold til princippet om disses procesautonomi. Disse regler må imidlertid hverken være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer i national ret (ækvivalensprincippet), eller være udformet således, at de i praksis gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve rettigheder, der hjemles i Unionens retsorden (effektivitetsprincippet) (dom af 14.12.2023, Getin Noble Bank (Forældelsesfrist for krav om tilbagebetaling), C-28/22, EU:C:2023:992, præmis 60 og den deri nævnte retspraksis).
- 25 Det fremgår ligeledes af fast retspraksis, at et kontraktvilkår, der er erklæret urimeligt, principielt skal anses for aldrig at have eksisteret, hvorfor det ikke kan have nogen virkning over for forbrugeren. En retslig konstatering af, at et sådant vilkår er urimeligt, skal følgelig principielt have den virkning, at den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i uden dette vilkår, genoprettes bl.a. ved at give ret til tilbagebetaling af beløb, som den erhvervsdrivende har modtaget uretmæssigt på grundlag af det urimelige vilkår til skade for forbrugeren (dom af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 65 og den deri nævnte retspraksis). Det forholder sig på samme måde, når den urimelige karakter af et eller flere vilkår i en aftale, der er indgået mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, ikke alene medfører, at disse vilkår er ugyldige, men også at denne aftale er ugyldig i sin helhed (jf. i denne retning dom af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 66 og den deri nævnte retspraksis).
- 26 Dette formål om genoprettelse af den retlige og faktiske situation, som forbrugeren ville have befundet sig i, såfremt det urimelige vilkår ikke havde eksisteret, forfølges under overholdelse af proportionalitetsprincippet, som udgør et almindeligt princip i EU-retten, og som kræver, at national lovgivning, der gennemfører denne ret, ikke går videre, end hvad der er nødvendigt for at nå det forfulgte formål (dom af 23.11.2023, Provident Polska, C-321/22, EU:C:2023:911, præmis 85 og den deri nævnte retspraksis).
- 27 Proportionalitetsprincippet tilsidesættes, hvis fuldstændig genoprettelse er udelukket i forhold til den erhvervsdrivende. Forpligtelsen til genoprettelse, efter at låneaftalen med de urimelige kontraktvilkår er blevet erklæret ugyldig, skal således være gensidig, idet banken imidlertid ikke har ret til at kræve en kompensation fra forbrugeren, der går ud over tilbagebetalingen af den kapital, der er overført i forbindelse med opfyldelsen af denne aftale, samt betaling af morarenter til den lovbestemte sats regnet fra tidspunktet for betalingsanmodningen (jf. i denne retning dom af 7.12.2023, mBank (Forbrugererklæring), C-140/22, EU:C:2023:965, præmis 62 og den deri nævnte retspraksis).
- 28 Den genoprettende virkning, som er knyttet til, at en låneaftale, der indeholder urimelige kontraktvilkår, erklæres ugyldig, og som begrunder bankens krav omhandlet i nærværende doms præmis 27, gør det i øvrigt muligt at sikre, at beskyttelsen af de rettigheder, som Unionens retsorden tilsikrer, ikke indebærer en ugrundet berigelse for forbrugeren (jf. analogt dom af 13.7.2006, Manfredi m.fl., C-295/04 – C-298/04, EU:C:2006:461, præmis 94).

- 29 I det foreliggende tilfælde har den forelæggende ret anført, at den lange varighed af den sag, som forbrugerne havde indledt med henblik på at opnå låneaftalens ugyldighed, og ændringen af national retspraksis vedrørende den indvirkning, som ophævelsen af et urimeligt kontraktvilkår om kursrisikoen i en låneaftale indekseret i udenlandsk valuta har på denne aftales gyldighed i det hele, kan give anledning til en tilsidesættelse af den erhvervsdrivendes ret til søgsmålsadgang og i medfør af billighedsgrunden i den civile lovbogs artikel 117¹ dermed udgøre særlige omstændigheder, som gør det muligt at tiltræde PKO Banks påstand om tilbagebetaling uden at tage hensyn til udløbet af forældelsesfristen for denne banks fordring.
- 30 I denne forbindelse og i lyset af den retspraksis, der er omtalt i nærværende doms præmis 25-28, kan billighedsgrunden i den civile lovbogs artikel 117¹, for så vidt som denne bestemmelse gør det muligt at undgå ugrundet berigelse af forbrugeren, ikke som sådan anses for at være uforenelig med EU-retten.
- 31 Anvendelsen af denne billighedsgrund kan ganske vist umiddelbart skade forudsigeligheden af de retlige situationer og forhold, idet debitor forbliver i usikkerhed om muligheden for, at den erhvervsdrivendes fordring på trods af udløbet af forældelsesfristen for denne undtagelsesvis kan anses for ikke at være forældet.
- 32 Retssikkerhedsprincippet kan imidlertid ikke fortolkes således, at dette princip er til hinder for en regel i national ret, hvorefter det tilkommer den nationale retsinstans at afveje sagens parter interesser for under særlige omstændigheder, og når billighedsgrunde kræver dette, at beslutte at se bort fra udløbet af forældelsesfristen, forudsat at denne afvejning foretages på grundlag af objektive kriterier, som er fastsat ved lov, samt at den nationale retsinstans som i det foreliggende tilfælde har pligt til at tage hensyn til varigheden af forældelsesfristen, varigheden af perioden fra udløbet af denne forældelsesfrist til fremsættelsen af kravet og arten af de omstændigheder, der har betydet, at kreditor ikke har gjort sit krav gældende, herunder debtors adfærds indvirkning på kreditors forsinkelse i at gøre sit krav gældende.
- 33 Det skal ikke desto mindre præciseres, at den kompetente nationale rets anvendelse af denne billighedsgrund på området for urimelige kontraktvilkår skal udøves under overholdelse af effektivitetsprincippet, således at det ikke gøres umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, som forbrugeren er tillagt ved direktiv 93/13.
- 34 Domstolen har i denne henseende allerede fastslået, at processuelle bestemmelser, som indebærer for høje udgifter for forbrugeren, kan medføre, at denne afholder sig fra effektivt at intervenere til forsvar for sine rettigheder ved den retsinstans, som den erhvervsdrivende har anlagt sit søgsmål ved (jf. i denne retning dom af 7.4.2022, Caixabank, C-385/20, EU:C:2022:278, præmis 54).
- 35 Det forholder sig bl.a. således, når forbrugeren i forbindelse med den erhvervsdrivendes inddrivelse af sin fordring, for hvilken forældelsesfristen imidlertid er udløbet, tvinges til at bære udgifter såsom sagsomkostninger og advokatsalærer i et omfang, som kan være til hinder for eller gøre det uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, som vedkommende er tillagt ved direktiv 93/13.
- 36 Det skal i denne henseende bemærkes, at princippet om, at national ret skal fortolkes i overensstemmelse med EU-retten, kræver, at de nationale retsinstanser gør alt, hvad der henhører under deres kompetence – idet de tager den nationale lovgivning i det hele i betragtning og anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt heri – for at sikre den fulde

virkning af det omhandlede direktiv og for at nå et resultat, der er i overensstemmelse med det formål, der tilsigtes med dette direktiv (dom af 27.11.2025, Gryczara, C-746/24, EU:C:2025:925, præmis 60).

- 37 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 og effektivitetsprincippet, sammenholdt med retten til søgsmålsadgang, proportionalitetsprincippet og retssikkerhedsprincippet, skal fortolkes således, at denne bestemmelse og dette princip principielt ikke er til hinder for en regel i national ret, som under særlige omstændigheder gør det muligt for en national retsinstans, når billighedsgrunde kræver dette, at tiltræde en erhvervsdrivendes krav om forbrugerens tilbagebetaling af de ydelser, som er betalt til vedkommende i medfør af en låneaftale, der er ugyldig som følge af urimelige kontraktvilkår heri, selv om forældelsesfristen for denne erhvervsdrivendes fordring på tilbagebetaling af disse ydelser er udløbet, forudsat at denne retsinstans ved anvendelsen af denne regel træffer alle nødvendige foranstaltninger for at sikre, at det ikke gøres uforholdsmæssigt vanskeligt eller umuligt i praksis at udøve de rettigheder, som forbrugeren er tillagt ved dette direktiv.

Sagsomkostninger

- 38 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Niende Afdeling) for ret:

Artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler og effektivitetsprincippet, sammenholdt med retten til søgsmålsadgang, proportionalitetsprincippet og retssikkerhedsprincippet,

skal fortolkes således, at

denne bestemmelse og dette princip principielt ikke er til hinder for en regel i national ret, som under særlige omstændigheder gør det muligt for en national retsinstans, når billighedsgrunde kræver dette, at tiltræde en erhvervsdrivendes krav om forbrugerens tilbagebetaling af de ydelser, som er betalt til vedkommende i medfør af en låneaftale, der er ugyldig som følge af urimelige kontraktvilkår heri, selv om forældelsesfristen for denne erhvervsdrivendes fordring på tilbagebetaling af disse ydelser er udløbet, forudsat at denne retsinstans ved anvendelsen af denne regel træffer alle nødvendige foranstaltninger for at sikre, at det ikke gøres uforholdsmæssigt vanskeligt eller umuligt i praksis at udøve de rettigheder, som forbrugeren er tillagt ved dette direktiv.

Underskrifter